

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПЛАНУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Фімяр Світлана Володимирівна*, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, фінансів, обліку, математичних та інформаційних дисциплін
Польова Наталія Миколаївна**, кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Андрушкевич Наталія Віталіївна***, кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Гнатюк Олексій Петрович****, кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки, фінансів, обліку, математичних та
інформаційних дисциплін

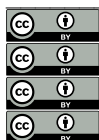
Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет»

*ORCID 0000-0003-0432-2587

**ORCID 0000-0002-5140-2136

***ORCID 0009-0006-2154-4068

****ORCID 0009-0003-4776-7399

© Фімяр С.В., 2025

© Польова Н.М., 2025

© Андрушкевич Н.В., 2025

© Гнатюк О.П., 2025

Стаття отримана: 25.08.2025

Стаття прийнята: 21.09.2025

Стаття опублікована: 03.10.2025

Вступ. В умовах зростаючої динаміки ринкових відносин, посилення глобалізаційних процесів та високого рівня конкурентного тиску ефективне управління витратами стає одним із визначальних чинників стабільності та розвитку підприємств. Традиційні підходи до управління витратами, орієнтовані переважно на скорочення витрат або контроль їх величини, дедалі більше втрачають свою результативність, оскільки не враховують необхідність стратегічного планування, прогнозування та забезпечення гнучкості у використанні ресурсів. Сучасна практика господарювання потребує методичних рішень, що дозволяють не лише зменшувати необґрунтовані витрати, а й забезпечувати раціональний розподіл ресурсів, підвищувати ефективність виробничих процесів і водночас створювати умови для формування довгострокових конкурентних переваг.

Проблема полягає в тому, що існуючі методичні підходи до управління витратами часто зводяться до оперативного контролю та аналізу фактичних даних, тоді як для сучасних підприємств особливо важливими є інтеграція функцій прогнозування та планування, а також їхня узгодженість зі стратегічними цілями. Невирішеним залишається питання комплексності інструментів управління витратами, які повинні охоплювати як фінансові, так і виробничі, організаційні та інноваційні аспекти діяльності. Крім того, недостатня адаптованість існуючих методик до умов нестабільності економічного середовища обмежує можливості підприємств у забезпеченні їх конкурентоспроможності [2].

Отже, актуальність проблеми зумовлена необхідністю формування сучасних методичних підходів до управління витратами, які поєднували б функції планування, прогнозування та контролю, забезпечуючи підприємствам здатність ефективно реагувати на виклики зовнішнього середовища, досягати економічної стійкості та зміцнювати конкурентні позиції на ринку.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Проблематика управління витратами активно розробляється українськими науковцями, які наголошують на його ролі як інструмента планування та забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Так, у працях Хмелюк А. та Міщенко Д. особливу увагу приділено обліку та управлінському обліку витрат, також стратегічним аспектам управління витратами, зокрема формуванню методичних підходів, що інтегрують прогнозування та планування у загальну систему стратегічного менеджменту. Дослідниця підкреслює, що конкурентоспроможність підприємства безпосередньо залежить від здатності раціонально структурувати витрати та пов'язувати їх з досягненням довгострокових цілей [6, с. 162].

Чумак Г. [7] розглядає методологію управління витратами крізь призму контролінгу, наголошуючи на важливості застосування сучасних інструментів аналізу, моніторингу та бюджетування. Його підхід орієнтований на створення дієвої інформаційної бази для управлінських рішень, що забезпечує підвищення точності прогнозування та ефективності планування витрат.

У працях Фімар С. та Присяжненко В. розкрито значення управління витратами в агропромисловому комплексі, де конкурентоспроможність формується за рахунок оптимізації собівартості та впровадження інноваційних механізмів ресурсозбереження. Автори підкреслюють, що в умовах економічної нестабільності методичні підходи до управління витратами повинні враховувати специфіку галузі й орієнтуватися на довгострокове збереження фінансової стійкості [4, с. 54].

Котельникова Ю. акцентує увагу на процесному підході, розглядаючи управління витратами як послідовність взаємопов'язаних етапів — від діагностики до оцінки результатів. Вона доводить, що лише комплексність методик дозволяє досягти системного ефекту та перетворити управління витратами на дієвий інструмент підвищення конкурентоспроможності [2].

Дослідження Лігоненко О. розширюють проблематику через призму стратегічного контролю та бізнес-планування, де управління витратами виступає не ізольованим процесом, а ключовим елементом формування загальної конкурентної стратегії підприємства.

Узагальнюючи наукові підходи, можна стверджувати, що вітчизняні дослідники розглядають управління витратами як багатовимірну систему, яка охоплює прогнозування, планування, облік, контроль та оцінювання ефективності. Спільною рисою їхніх робіт є акцент на необхідності методичної інтеграції цих функцій для досягнення економічної стійкості та формування стійких конкурентних переваг підприємств.

Мета полягає в теоретичному узагальненні та розвитку методичних підходів до управління витратами підприємств із урахуванням сучасних умов господарювання, а також у визначенні їх ролі як дієвого інструмента прогнозування, планування та забезпечення конкурентоспроможності. Реалізація поставленої мети передбачає розкриття сутності управління витратами як комплексної системи, ідентифікацію її ключових функцій та принципів, аналіз існуючих наукових підходів, а також обґрунтування можливостей практичного застосування вдосконалених методик у процесі стратегічного та оперативного планування діяльності підприємств.

Основний матеріал і результати. У сучасних умовах динамічного розвитку економіки та загострення конкуренції на ринку управління витратами підприємства набуває особливого значення, оскільки воно визначає не лише ефективність використання ресурсів, а й здатність організації забезпечувати свою конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Як зазначає Г. Чумак, процес управління витратами передбачає ідентифікацію, облік, угруповання та подання витрат у формі, зручною для проведення аналізу та ухвалення управлінських рішень. Автор підкреслює, що управління витратами є комплексним процесом, що включає раціональне використання ресурсів, оптимізацію витрат та постійний контроль їхньої структури на всіх етапах виробничо-комерційної діяльності [7, с. 33].

Ю. Котельникова акцентує, що принципи управління витратами є базовими правилами та рекомендаціями, які слід дотримуватися на всіх рівнях управління підприємством. Виконання цих принципів забезпечує системність процесу, узгодженість управлінських рішень та їх відповідність стратегічним цілям організації [2].

Д. Міщенко підкреслює, що механізм управління витратами ґрунтується на побудові внутрішнього економічного обліку витрат і доходів як у межах організації загалом, так і за окремими підрозділами. Він виділяє прогнозування та планування витрат як перші й ключові етапи процесу управління, що дозволяє не лише оцінити реальний фінансовий результат діяльності підприємства, а й забезпечує ефективне використання ресурсів та прозорість прийняття управлінських рішень.

Аналізуючи управління витратами як процес, дослідники виділяють такі ключові етапи: прогнозування та планування витрат; організація системи управління; облік витрат; контроль та аналіз витрат і виробничих інвестицій; стимулювання персоналу; ухвалення управлінських рішень щодо ефективності системи (Г. Чумак, А. Хмелюк, Д. Міщенко). Підприємство розглядається як головний компонент процесу управління витратами, оскільки саме воно визначає відповідальних осіб, методи контролю, створює центри відповідальності та формує ієрархічні взаємозв'язки між фахівцями та менеджерами.

Важливим завданням системи управління є координація та регулювання витрат, зокрема шляхом застосування нормативного методу, що передбачає порівняння фактичних витрат із плановими показниками та своєчасне усунення відхилень. А. Хмелюк та Д. Міщенко зауважують, що своєчасне регулювання витрат дозволяє уникнути серйозних відхилень від планових показників і забезпечити виконання стратегічних завдань [6, с. 162].

Облік витрат є ключовим елементом управління, оскільки формує достовірну інформаційну базу для ухвалення управлінських рішень. В умовах ринкової економіки виділяють виробничий і фінансовий облік. Виробничий облік зосереджений на відображенні виробничих витрат і калькулюванні собівартості продукції, трансформуючись у управлінський облік, який стає активним інструментом управління підприємством. Управлінський облік дозволяє аналізувати відхилення від норм, умови виробництва та запити споживачів, тоді як фінансовий облік забезпечує дані для зовнішніх користувачів і порівнює витрати з прибутком (Г. Чумак, Д. Міщенко).

Операційний аналіз, на думку Н. Чухрай, є важливим інструментом оцінки ефективності системи управління витратами. Він дозволяє визначити взаємозв'язок між витратами, обсягами виробництва та фінансовими результатами, що є основою для своєчасного коригування управлінських рішень і підвищення конкурентоспроможності.

Таким чином, сучасні наукові підходи демонструють інтеграцію різних рівнів управління витратами: стратегічного, процесного та операційного. Комплексне застосування принципів, методик обліку, контролю та аналізу формує передумови для підвищення ефективності управлінських рішень і забезпечення стійких конкурентних переваг підприємства (Ю. Котельникова, О. Лігоненко).

Серед ключових елементів управління витратами важливе місце займає облік, основне завдання якого полягає у формуванні достовірної інформації для прийняття управлінських рішень. У ринковій економіці традиційно виділяють два його види - виробничий та фінансовий. Перший охоплює облік виробничих витрат і калькулювання собівартості продукції, поступово трансформуючись в управлінський облік, який стає активним інструментом управління діяльністю підприємства. Управлінський облік орієнтований на дослідження умов виробництва, ухвалення рішень, аналіз запитів споживачів та виявлення відхилень від нормативних витрат. Водночас фінансовий облік зорієнтований на забезпечення інформацією зовнішніх користувачів, фокусуючись на співвідношенні витрат і прибутку [1, с. 8].

Враховуючи те, що фінансовий та управлінський облік ґрунтуються на єдиній інформаційній базі, способи управління витратами не варто чітко розмежовувати за видами обліку. Вони повинні інтегруватися у єдину систему, що сприяє підвищенню ефективності прийняття рішень (табл. 1).

Нарешті, важливим інструментом управління витратами виступає операційний аналіз, який дозволяє оцінити ефективність обраної стратегії. Його сутність полягає у вивченні взаємозв'язку між витратами, обсягами виробництва та фінансовими результатами діяльності підприємства. Це забезпечує більш глибоке розуміння чинників впливу на прибутковість та дає змогу своєчасно коригувати управлінські дії.

В умовах сучасної економіки, що характеризується високою динамічністю та посиленням конкуренції, управління витратами підприємства набуває стратегічного значення. Ефективне управління витратами забезпечує не лише контроль ресурсів, а й можливість прогнозування фінансових результатів та формування конкурентних переваг на ринку.

В ході аналізу та попередніх публікаціях було визначено, що аналіз витрат і доходів підприємства вважається одним із найрезультативніших інструментів прогнозування та планування діяльності організації, а також може ефективно застосовуватися у ціноутворенні. В українській науковій літературі цей вид аналізу часто позначають як «аналіз беззбитковості» або «CVP-аналіз (costs, volume, profit – витрати-обсяг-прибуток)», що підкреслює взаємозв'язок між витратами, обсягом виробництва та фінансовими результатами підприємства.

Таблиця 1

Управління витратами: планування, прогнозування та вплив на конкурентоспроможність

Етап управління витратами	Основні дії	Ціль та очікувані результати	Вплив на конкурентоспроможність
Прогнозування витрат	Аналіз історичних фінансових даних, оцінка постійних і змінних витрат	Визначення потенційних витрат та фінансових показників	Дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення та зменшувати ризики
Планування витрат	Формування бюджетів, розподіл ресурсів	Забезпечення ефективного використання ресурсів та контролю над витратами	Підвищує ефективність виробничих процесів та фінансову стабільність
Визначення порогу рентабельності	Розрахунок точки беззбитковості, застосування графічних та аналітичних методів	Ідентифікація мінімального обсягу виробництва, необхідного для покриття витрат	Дає змогу прогнозувати прибуток і уникати фінансових збитків
Контроль і аналіз	Моніторинг фактичних витрат, порівняння з бюджетом	Виявлення відхилень та оперативне коригування	Забезпечує швидке реагування на зміни ринку та економічні коливання
Прийняття управлінських рішень	Впровадження заходів щодо оптимізації витрат	Підвищення рентабельності та ефективності роботи організації	Сприяє формуванню стійких конкурентних переваг та стабілізації фінансів
Мотивація персоналу	Стимулювання економного використання ресурсів	Активізація участі співробітників у зниженні витрат	Підвищує продуктивність і якість роботи, сприяє ефективності виробництва

Джерело: складено авторами за [1, 4, 8]

Дослідження взаємозв'язку між обсягом реалізації, витратами та прибутком є основним підходом до оцінки ділової активності підприємства. Основним завданням такого аналізу є визначення динаміки прибутку залежно від зміни обсягів виробництва та витрат. Ключовим показником при цьому виступає точка беззбитковості, яка дозволяє менеджменту планувати виробничі та фінансові процеси, приймати обґрунтовані управлінські рішення та оцінювати ризики фінансової діяльності.

Зазвичай точка беззбитковості визначається як обсяг виробництва і реалізації продукції, при якому витрати повністю відшкодовуються прибутком. Будь-яка додаткова одиниця продукції після досягнення цього обсягу починає приносити організації чистий дохід. Розрахунок точки беззбитковості може здійснюватися як у натуральному вираженні (кількість одиниць продукції), так і в грошовому (з урахуванням очікуваного прибутку), що дозволяє інтегрувати прогнозування витрат та планування виробництва [3, с. 142].

Встановлення точки беззбитковості передбачає систематизацію витрат на змінні та постійні. Базовим критерієм поділу є поведінка витрат, тобто спосіб їх зміни залежно від обсягу виробництва або продажів. Змінні витрати змінюються прямо пропорційно до обсягу виробництва і на одиницю продукції залишаються стабільними, тоді як постійні витрати в сумі не залежать від обсягу виробництва, але на одиницю продукції змінюються при зміні обсягу виробництва. Водночас значна частка витрат має нелінійний характер, що ускладнює їх прогнозування та планування. На думку Г. Чумак, нелінійні витрати важко враховувати у плануванні, але їх обов'язково слід включати в управлінські рішення для забезпечення реалістичності прогнозів, оптимізації витрат та підтримки конкурентоспроможності підприємства [8, с. 163].

Систематизація витрат на змінні та постійні є відповідальною стадією, яка передуює розрахунку точки беззбитковості, оскільки правильне розподілення витрат забезпечує точність оцінки порогу рентабельності. Зазвичай точку беззбитковості визначають у натуральному вираженні як відношення постійних витрат до питомого маржинального доходу, а у вартісному – як відношення постійних витрат до частки маржинального доходу у виручці.

Точка беззбитковості, або поріг рентабельності, є таким обсягом реалізації продукції або виручки, при якому повністю покриваються всі умовно-постійні та змінні витрати, а прибуток дорівнює нулю. Розрахунок може здійснюватися як графічно, так і аналітично. Графічний метод передбачає побудову лінії постійних витрат на осі У, визначення прямих сукупних витрат та валової виручки, а точка їх перетину визначає поріг рентабельності. У точці беззбитковості виручка підприємства дорівнює сукупним

витратам, а прибуток нульовий; реалізація продукції нижче порогового обсягу призводить до збитків, вище – до отримання прибутку.

Управління витратами виступає ключовим механізмом створення ефективної виробничої діяльності підприємства. Воно передбачає не просте скорочення витрат, що може знизити обсяги виробництва, а оптимальне використання ресурсів, їх збереження та максимізацію віддачі на всіх етапах виробничого процесу. Використання системи прогнозування та планування витрат дозволяє менеджерам приймати обґрунтовані управлінські рішення, мінімізувати фінансові ризики, підвищувати ефективність виробництва та зміцнювати конкурентні позиції на ринку.

Грамотне управління витратами в умовах фінансової нестабільності та високої конкуренції забезпечує стабільність фінансово-господарської діяльності організації, дозволяє ефективно розподіляти ресурси, планувати майбутні виробничі та комерційні процеси і формувати стійкі конкурентні переваги на ринку, що в сучасних економічних умовах є критично важливим для виживання та розвитку підприємства.

Висновки. Ефективне управління витратами підприємства є стратегічно важливим інструментом для забезпечення фінансової стабільності та підвищення конкурентоспроможності на ринку. Систематизація витрат на змінні та постійні, прогнозування їх динаміки та планування ресурсів дозволяють визначати точку беззбитковості та оперативно реагувати на відхилення від запланованих показників. Водночас аналітичні та графічні методи оцінки витрат сприяють точному визначенню порогу рентабельності та дозволяють розробляти стратегії оптимізації виробничо-комерційної діяльності. Використання таких методик забезпечує організаціям не лише контроль над витратами, а й підвищення продуктивності, раціональне розподілення ресурсів, своєчасне прийняття управлінських рішень та формування стійких конкурентних переваг. У сучасних умовах економічної нестабільності та посиленої конкуренції підприємства, що впроваджують комплексні методичні підходи до управління витратами, здатні ефективно прогнозувати фінансові результати, мінімізувати ризики та забезпечувати довгострокову рентабельність своєї діяльності, що робить управління витратами одним із ключових факторів стратегічного розвитку і стійкості бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрушкевич Н.В., Фімар С.В., Довгань В.В. Управління витратами інноваційного підприємства в рамках системи контролінгу. *Трансформаційна економіка*. 2025. № 1 (10). С. 7–11. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-10-1>
2. Котельникова Ю., Чумак Г., Ворошилова О. Управління витратами в умовах цифрової економіки: сучасні моделі та інструменти оптимізації. *Економіка та суспільство*. 2025, № 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-44>
3. Маркіна І.А., Вороніна В.Л., Рудич А.І. Теоретичні основи управління витратами підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 4 (115). С. 140–147. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-4-24>
4. Фімар С.В., Присяженко В.М. Управління витратами як інструмент підвищення прибутку підприємства АПК. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2025. № 1 (98). С. 52–57 DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2025-1-7>
5. Федірко М., Чумак А., Грицюк І. Теоретико-методологічні аспекти управління витратами підприємств комунальної теплоенергетики України. *Вісник THEU*. 2015. № 1. С. 33–42.
6. Хмелюк А. В., Міщенко Д. А. — Організація обліку та контролю витрат на торговельно-виробничому підприємстві. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2024. № 2 (9). С. 161–170 DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2\(9\).319143pp161-170](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2(9).319143pp161-170)
7. Чумак Г. Бюджетування як складова системи управління витратами. *Вісник ХНУ*. 2023. № 2 (316), С. 33–38. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-5>
8. Чумак Г. Управління витратами підприємства: функціональний аспект. *Modeling the development of the economic systems*. 2022. № 4. С. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-21>

REFERENCES:

1. Andrushkevych N. V., Fimiar S. V., Dovhan V. V. (2025) Upravlinnia vytratamy innovatsiinoho pidpriemstva v ramkakh systemy kontrolyngu [Cost management of an innovative enterprise within the controlling system]. *Transformatsiina ekonomika – Transformational Economy*, vol. 1 (10), pp. 7–11. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2025-10-1>
2. Kotelnikova Y., Chumak H., Voroshylova O. (2025) Upravlinnia vytratamy v umovakh tsyfrovoyi ekonomiky: suchasni modeli ta instrumenty optymizatsii [Cost management in the digital economy: modern models and optimization tools]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-44>

3. Markina I. A., Voronina V. L., Rudych A. I. (2020) Teoretychni osnovy upravlinnia vytratamy pidpriemstva [Theoretical foundations of enterprise cost management]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo – State and Regions. Series: Economy and Entrepreneurship*, vol. 4 (115), pp. 140–147. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-4-24>
4. Fimiar S. V., Prysiazhenko V. M. (2025) Upravlinnia vytratamy yak instrument pidvyshchennia prybutku pidpriemstva APK [Cost management as a tool for increasing profits of agro-industrial enterprises]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi – Problems of System Approach in Economics*, vol. 1 (98), pp. 52–57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2025-1-7>
5. Fedirko M., Chumak A., Hrytsiuk I. (2015) Teoretyko-metodolohichni aspekty upravlinnia vytratamy pidpriemstv komunalnoi teploenerhetyky Ukrainy [Theoretical and methodological aspects of cost management in municipal heat and power enterprises of Ukraine]. *Visnyk TNEU – TNEU Bulletin*, vol. 1, pp. 33–42.
6. Khmeliuk A. V., Mishchenko D. A. (2024) Orhanizatsiia obliku ta kontroliu vytrat na torhovelno-vyrobnychomu pidpriemstvi [Organization of accounting and control of costs in a trade and production enterprise]. *Ekonomichnyi visnyk Dniprovskogo derzhavnoho tekhnichnoho universytetu – Economic Bulletin of Dnipro State Technical University*, vol. 2 (9), pp. 161–170. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2\(9\).319143pp161-170](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2024iss2(9).319143pp161-170)
7. Chumak H. (2023) Biudzhetuвання yak skladova systemy upravlinnia vytratamy [Budgeting as a component of cost management system]. *Visnyk KNU – KNU Bulletin*, vol. 2 (316), pp. 33–38. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-316-2-5>
8. Chumak H. (2022) Upravlinnia vytratamy pidpriemstva: funktsionalnyi aspekt [Enterprise cost management: functional aspect]. *Modeling the Development of Economic Systems*, vol. 4, pp. 160–165. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2022-6-21>

УДК 658.1:338.51

JEL D24, L25, M11

Філяр Світлана Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки, фінансів, обліку, математичних та інформаційних дисциплін, Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет». **Польова Наталія Миколаївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін, Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет». **Андрушкевич Наталія Віталіївна**, кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін, Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет». **Гнатюк Олексій Петрович**, кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, фінансів, обліку, математичних та інформаційних дисциплін, Черкаська філія Приватного вищого навчального закладу «Європейський університет». **Методичні підходи до управління витратами як інструмент планування та забезпечення конкурентоспроможності.**

Одним із ключових елементів ефективного управління сучасною організацією виступає процедура прийняття управлінських рішень, у процесі якої визначаються політика та стратегічні орієнтири розвитку підприємства. В цьому контексті особливого значення набуває управління витратами, оскільки саме воно забезпечує раціональне використання наявних ресурсів, формує економічні передумови для досягнення стабільного зростання та створює підґрунтя для підвищення конкурентоспроможності на ринку. Управління витратами розглядається не лише як засіб скорочення видатків, що може призвести до небажаного зниження обсягів виробництва чи погіршення якості продукції, а передусім як механізм оптимізації їх структури та ефективного розподілу на всіх стадіях господарської діяльності. Важливою складовою цього процесу є прогнозування і планування витрат, що дозволяють підприємству завчасно враховувати коливання зовнішнього середовища, адаптувати виробничу стратегію до ринкових змін і мінімізувати ризики. Застосування сучасних методичних підходів до управління витратами сприяє підвищенню результативності управлінських рішень, удосконаленню системи обліку та контролю, а також формуванню дієвого інструментарію для реалізації інноваційних і стратегічних завдань підприємства. Таким чином, управління витратами необхідно розглядати як комплексний інструмент, що поєднує функції планування, прогнозування та контролю, забезпечуючи підприємству можливість зберігати та зміцнювати конкурентні позиції в умовах динамічного ринкового середовища.

Ключові слова: управління витратами, аналіз, точка беззбитковості, прогнозування та планування витрат, підприємство та конкурентоспроможність.

UDC 658.1:338.51

JEL D24, L25, M11

Svetlana Fimyar, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Cherkasy branch of the Private Higher Education Establishment “European University”. **Nataliya Poliova**, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Cherkasy branch of the Private Higher Education Establishment “European University”. **Nataliia Andrushkevych**, Candidate of Economic Sciences, Cherkasy branch of the Private Higher Education Establishment “European University”. **Oleksii Hnatiuk**, Candidate of Economic Sciences, Cherkasy branch of Private Higher Educational Establishment “European University”. **Methodological approaches to cost management as a tool for planning and ensuring competitiveness.**

One of the key elements of effective management in a modern organization is the decision-making process, during which the overall policy and strategic directions of enterprise development are determined. Within this framework, cost management becomes a crucial mechanism, since it provides the rational use of available resources, creates the economic foundation for stable growth, and ensures the strengthening of competitive advantages in the marketplace. Cost management should not be perceived exclusively as a reduction of expenditures, which may lead to undesirable consequences such as a decrease in production volumes or deterioration in product quality. Instead, it should be approached as a systematic and methodological process aimed at optimizing the structure of costs, ensuring their efficient allocation, and maximizing the return on resources throughout all stages of the production cycle. An important dimension of this process is forecasting and planning, which enable enterprises to anticipate fluctuations in the external environment, to adapt production strategies to market dynamics, and to minimize potential risks. The application of advanced methodological approaches to cost management enhances the quality of managerial decisions, improves accounting and control systems, and establishes a more reliable toolkit for implementing both innovative and long-term strategic objectives. Furthermore, cost management should be viewed as an integrated instrument that combines planning, forecasting, monitoring, and evaluation functions. This integrated approach not only contributes to the achievement of higher economic efficiency but also provides enterprises with sustainable opportunities to maintain and strengthen their competitive positions under conditions of growing globalization, technological transformation, and market uncertainty. The methodological foundations of cost management require constant improvement, taking into account modern business practices and the increasing role of innovation in economic processes. Enterprises that effectively integrate forecasting and planning mechanisms into their cost management strategies gain significant advantages, as they are better equipped to respond to challenges, ensure resource optimization, and achieve long-term competitiveness in dynamic market conditions.

Key words: cost management, analysis, break-even point, cost forecasting and planning, enterprise and competitiveness.